

IKASMATERIALAK

CURRICULUM PROIEKTUETAN

Karmele Perez Urraza

UPV/EHUko irakaslea

Sarrera

Baliabideen esparru zabalean garapen teknologiko nagusi bi bereizten dira. Batetik, informatika eremua –hardware izenez ezagutzen diren baliabideaz osatua zein softwarek sortutako programaz osatua-, eta, bestetik, telekomunikazioen (urruneko komunikazioen) eremua. Gutxira arte guztiz banandurik ezagutu diren esparru izan dira. Gaur egun, berriz, guztiz integraturik agertzen zaizkigu, informazioaren autobideek harremanetan jarri baitute ordenadorea, telefonoa eta telebista, batik bat. Horrela nagusitu dira gure gizartean informazioa eta komunikazioaren teknologiak deritzanak.

Garapen elektronikoak eta digitalizazioak, eta batez ere, bien arteko uztarketak komunikazioarako gune berriak sortu dituzte. Gune horiek ez daukate loturarik ingurune fisiko batekiko. Komunikazio digitalak horiek sarean edo ziberespazioan (espazio birtualean) ematen dira muga fisiko eta denborazkoaz gaindituz. Espazio hori izen desberdinaz ezagutua izan da “teknopolis” (Echeverría; Postman, 1994), “mundu digitala” (Negroponte, 1995), "gizarte digitala" (Terceiro, 1996), “informazioaren hiria” (Castells, 1995), “zibergizartea” (Joyanes, 1997), baina edozein izen hartu arren, zerbait komuna dago guzti horietan: informazioa transmititu daitekeela, maila globalean eta, ia, sortu den une berean.

1. Garapen eredu berria, paradigma berria: Informazioaren Gizartea

Paradigmatzat ulertzen dugu gizarte jakin baten kideek elkarren artean konpartitzen dituzten iritzien, baloreen eta metodoen multzoa. Une historiko bakoitzean gizartean hegemonikoa den paradigmak ahalbidetzen du gizarte horretako kideek euren erlazioak antolatu ditzaten. Paradigmak erlazio horiei zentzua ematen die, gizarte horretan ematen diren ekintza guztien ardatza baita. Gaur egun bizi garen gizartean informazioaren paradigma da nagusi (Castells, 1997: 88). Informazioaren paradigma deitzen diogu, gizartearen funtzio gehienak

informazioaren ingurua antolatuta daudelako. Gizarte-sistema horretan gizakia eta gizartea bideratuak daude informazioa sortzera, prozesatzera eta komunikatzera, informazioa baita produkzio- eta botere-iturri. Mugimendu edo korrante hau esparru ekonomikoan sortzen da, baina esparru soziala ukitzen du, politika eta kultura arloak, bereziki. Castells-ek, horregatik, informazioaren paradigmatari honako ezaugarriak atxikitzen dizkio:

1.- Informazioa lehengia da. Informazioaren teknologia berriak sortuak daude informazioaren munduan eragiteko, berari esker ahalik eta diru-etekinik handiena lortzeko.

2.- Informazioa gizarteratze azkarreko sistema da: Informazioaren teknologia berrien eraginak erraz sartzen dira gizartearen esparru gehienetan.

3.- Sistemaren interkonexioa: Erlazio horiek erabiltzen dituen sistemaren logikak sareak (ekonomikoak, politikoak...) sortu ditu interkonexio hori gauzatu dadin.

4.- Informazioaren teknologiaren paradigma malgutasunean datza, mundu-mailako ekonomia basatiak agintzen duenari erraz moldatu ahal izateko.

5.- Teknologien bateratze prozesua: Goi mailako teknologia berezituak etengabe integratzen ari dira, sistema oso eta bakarra osatuz.

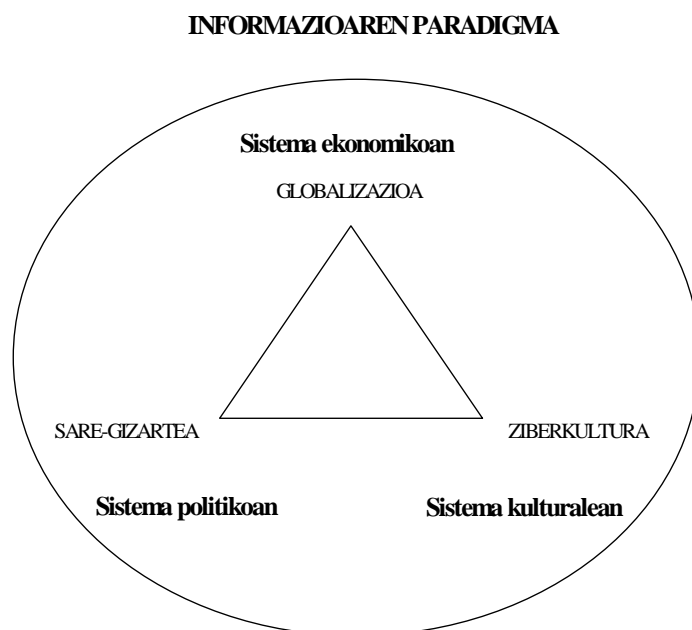
Informazioaren paradigmaten ezaugarri hauek esplikatu dezakete informazioaren gizarteratzeaz. Castells-en iritziz gizarte berri bat sortzen da, aldaketak maila desberdinetan ematen direnean. Egungo gizartea hiru erlazio-moten bidez egituratu da, hots, produkzioaren, esperientziaren eta boterearen harremanetan. Produkzioaren arteko erlazioetan ekonomia gauzatzen da, boterearen arteko harremanetan politika eta esperientziaren arteko harremanetan kultura. Aldi berean, hirurak erlazionaturik agertzen dira. Soziologo honek hiru aldaketa horiek gehiago sintetizatu ditu eta informazioaren gizarteratzearen *egiturazko aldaketa* dela dio, hiru aldaketa horiek gizarteratzearen *garapen-sistema* batean gauzatu direlako, esparru horietako bakoitzean transformakuntzarik eman denean. Garapen modu berri horrek, bestalde, produkzioa nola antolatzen den adierazten digu. Horregatik, maila ekonomikan nabarmentzen diren aldaketa horiek eragina dute botere-erlazioetan eta esperientzia-erlazioetan. Ekonomian suertaturiko aldaketek sortarazi dituzte aldaketa politikoa eta kulturala.

Mendebaldeko gizarteratzearen iraultza industrialak produkzioaren aldaketak ekarri zituen moduan -eskuzko eta nekazar sistematik industrialera pasatzea, hirikoa batez ere-, sozialki aldaketak suertatu ziren -gizartea burgesia eta proletario klaseetan banatzea- eta, kulturalki balore berri batzuk legitimatu ziren -errentagarritasun ekonomiko, indibidualizazio...-. Orain, lehenengo modu berean gertatu da eta garapen industrialak tokia utzi dio informazioaren garapen teknologikoari. Sakoneko aldaketa horrek, horregatik, produkzio-sistema bera errotik aldatu du. Sistema sozial gorakari honek garapen industrialak baino nahiago du informazioa bera eskuratzea

eta prozesatzea, informazioa prozesatzeko modua diru-iturri bilakatu baita, punta puntako enpresa gehientzat. Castells-ek (1997: 42) dakarrenez, produkzio-sistema berri honetan, diru-irabaziak ezagutza-sorkuntzaren teknologian datza, informazioa prozesatzean eta sinboloen komunikazioan.

Esparru ekonomikoan ematen diren dinamikak eta tendentziak ez dira bertan gelditzen. Arestian aipatu dugunez, mundu-mailako ekonomia global baten bidez paradigma berri bat sortzen da, zeina baldintzatuko baitu zenbait egitura sozial eta kulturalen izaera. Informazioaren paradigmaman elkarrengaitik duten gizarte-egitura grafikoki adieraziz gero, honako eskema dugu. Batetik, hiru sistema-mota: ekonomikoa, politikoa eta kulturala. Bestetik, esparru bakoitzean nagusitu den prozedura, globalizazioa, sare-gizartea, eta ziberkultura, hurrenez hurren.

1. irudia: Informazioaren paradigma (Marí, 1999: 39)

Globalizazioa: trukaketa ekonomikoak zein informatikoak mundu mailan ematen dira eta une berean gertatzen dira. Horrela sortzen dira mundu-mailako merkatu erraldoiak, honako ezaugarriak dituenak: errentagarritasun ekonomiko handiagotzea, produkzioaren deszentralizazioa, esku-lan gutxiagoen beharrezana, Estatu-nazioen mugak gainditzea, komunikaziorako egitura material zein teknologiko komunak eta, helarazten dituzten mezu eta merkantzia kulturalak direla medio, gizarte-komunikabideak legitimazio agentziak bilakatzea.

Sare-gizartea: gizarte-antolakuntza eta gizakien arteko erlazioak elkarrengaitik duten sare informatikoen bidez gauzatzen dira, informazioaren teknologiak erabiliz, eta, bereziki, Internet

sarea. Sare-gizartea antolatzen da bakarkako proiektuen bidez, autonomikoki sortuak Estatuaren antolaketarekiko edo erakunde bertikalekiko. Prozesu horiek askatasun- eta autonomia-iturri geroz eta handiagoak bilakatzen dira (Castells, 2000). Gure ustez, sistema politiko honi sare-gizartea izendatzea orokorregia da, bere baitan gailentzen den politika nagusia neokontserbadurismoa baita, neoliberalismo ekonomikoak bideratzen duena, batik bat. *Ziberkultura*: denbora zein leku-erreferentzien aldaketa ekarri duen kultura, sarearen komunikazio-logikaren eredupean eta hipertestoaren arabeko erlazio-kode berriarekin gauzatua dena. Espazialki tokietatik fluxuetara aldaketa eman dela ikusten da, eta denporari begiratuta, komunikazio atemporal da. Informazioaren emailearen eta hartzailearen errolak aldatu agertzen dira -lehen zentzu bakarrekoak eta hierarkizatuak goitik behera, orain horizontalki ematen dira-. Informazioa heltzeko bidea, bestalde, ez-lineala da, non testua, soinua eta irudia integraturik agertzen diren.

Informazioaren paradigmaz esandakoa laburbilduz esan daiteke teknologia berrien eragina gizartearen esparru guztiek pairatu dutela, sozialek, ekonomikoek eta politikoek. Teknologia hauen eskuragarritasunari esker, informazioaren eta komunikazioaren fluxuek sekulako abiadura hartu dute. Informazioaren eta komunikazioaren sorkuntza eta trataera maila globalean eman da, askatasun osoz. Hedakuntza hori, hala ere, soilik suertatu da herri garatuetan eta oinarrizko alfabetakuntza digitala duten pertsonen artean.

Dena den, informazioaren gizarte horretako garapen teknologikoa ezaugarritzen duena ez da informazioa lehen-gai denik; informazioa hori baino gehiago da: lan-munduaren lehen-gaia eta produktua, aldi berean (Castells, 1995: 38). Informazioa merkatal gaitzat hartzea ez da gauza berria gizarte honetan. Benetan iraultzailea dena da teknologia berriei esker informazioari ematen zaion gainbalioa. Informazioa gainbalioturik agertzen da, mundu osoko informazioa bildua dagoelako teknologia berriei esker, eta data-base erraldoi horiek eskuratu daitezkeelako, kontsultatzeko, aldatzeko zein erabiltzeko (Comisión Europea, 2000).

Gizarte industrialaren energian oinarritu zen, post-industrialaren edo informazioarena, ezagutza teorikoaren balioa gorai patzen da, edozein teknologia, zein garapen ekonomikoa, zein klase-banaketa berria horren menpe agertzen baita (Bell, 1991: 138). Gaur egun, botere-ekonomia ez datza klasikoa izan diren diru-iturrietan, hala nola, nekazaritzan edo herrien berezko ondasun naturaletan edo populazioan; orain, diru- zein botere-iturria informazioan datza, eta berau maneiatzeko erakusten den trebezian (Marina, 1999: 13). Horregatik, enpresetan eta gizarte-erakundeetan, enpresak sortzez gain, komunikazioarako azpiegiturak behar dira, mundu-mailako merkatuetan parte hartu ahal izateko. Horietan, bestalde, hain azkar ematen diren berrikuntzei begira, langileak etengabe hezitu eta prestatu beharko dira. Gizarte horietan,

bestalde, ezagutza etengabe sortu, transmititu eta erabiltzen da, maila lokalean zein globalean, ekonomian zein kulturaren. Gizarte horrek, horregatik, hezkuntza ezinbestekoa du. Ezagutza eta informazioaren gizartean produkzio-indarrak oso kualifikatuak, sortzaile eta autonomoak behar dira, eta gaitasun horien garapena hezkuntzarekin estuki loturik agertzen da (Castells, 1994).

1.1. Gizartearen eta eskolaren erronkak

Oraingo gizartean alfabetakuntza digitala, behar beharrezkoa ikusten da. Informazioaren gizarteak erabiltzen duen mundu sinbolikoa maneiatzeko trebetasun kognitibo konplexuak bideratu beharko lituzke alfabetakuntza horrek. Horregatik, alfabetakuntza horrek baldintzatuko ditu hezkuntzaren izaera eta eskolaren zeregina. Oinarrizko hezkuntza-sistematik hasita ideologikoki legitimatu beharko dira, alde batetik, heziketa horren edukiak eta metodoak, eta, bestetik, gizartearekin, orokorrean, eta lan-munduarekin, bereziki, heziketa horrek gorde behar duen erlazioa. Gizartearen eta eskolaren erronka horiek zehazterakoan hezkuntzaren soziologian ideologia edo pentsamendu-plataforma desberdinak daude; euren artean dauden diferentziek, bestalde, erlazio estua dute teoria soziologikoak garatu dituen paradigmeekin. Horregatik, hezkuntza-paradigmaren aukeraketak berak eramango gaitu errealitatea, hezkuntza eta irakaskuntzaren prozesua eta baliabide teknologikoen erabilera modu batera ala bestera ulertzerako. Paradigma edo joera horien ildo nagusiak honako hauek dira (Perez Urraza, 2003a: 17-42):

Batetik, paradigma arrazional-teknikoa dugu. Joera honentzat, hezkuntza errealitatea, errealitate naturala da, subjektuari kanpokoa zaiona, behagarria, neurgarria. Ezagumendua objektiboa da, eta gertaerak egiaztatutako eta errepikagarriak dira. Ezagumendua neutroa da, aseptikoa. Hezkuntzari buruzko teoriaren funtzioa azalpen ahalmena gehitzea da, era orokor eta unibertsalez. Zientzia enpiriko-analitikoetan ezagutzaren interes teknikoa ageri da. Joera teknikoaren hezkuntza teoria eta honen garapena elementu konformista gisa ikusten dugu. Irakasleak teknikarien edo adituen eskuetan uzten du hezkuntzaren plangintza eta zeregina. Eredu honi leporatzen zaio hezkuntza-erabakien eremua arazo tekniko huts bihurtzen duela, horrela hezkuntza erabat despolitizatzen da, hezkuntza-arazoa arazo-tekniko bihurtuz. Zentzu horretan, joera honek demokratikoki defizita handia erakusten du (curriculumari buruzko erabakiak hartzeko partehartze desorekatua, eta eskasa, hezkuntza-xedeen eztabaidari buruzko mesprezua, eta hezkuntzaren testuinguru soziohistorikoa alboratzea, alegia).

Bigarren ikuskera batek paradigma interpretatzaile-sinbolikoa dakarkigu. Curriculumaren teorizazio honen arabera harremanak dituen jendearen interakzio sinboliko eta esanahitsuek, zein elkarrekiko jokaerek, bizitza soziala sortu eta finkatu egiten dute. Beraz, gizarteak ez da

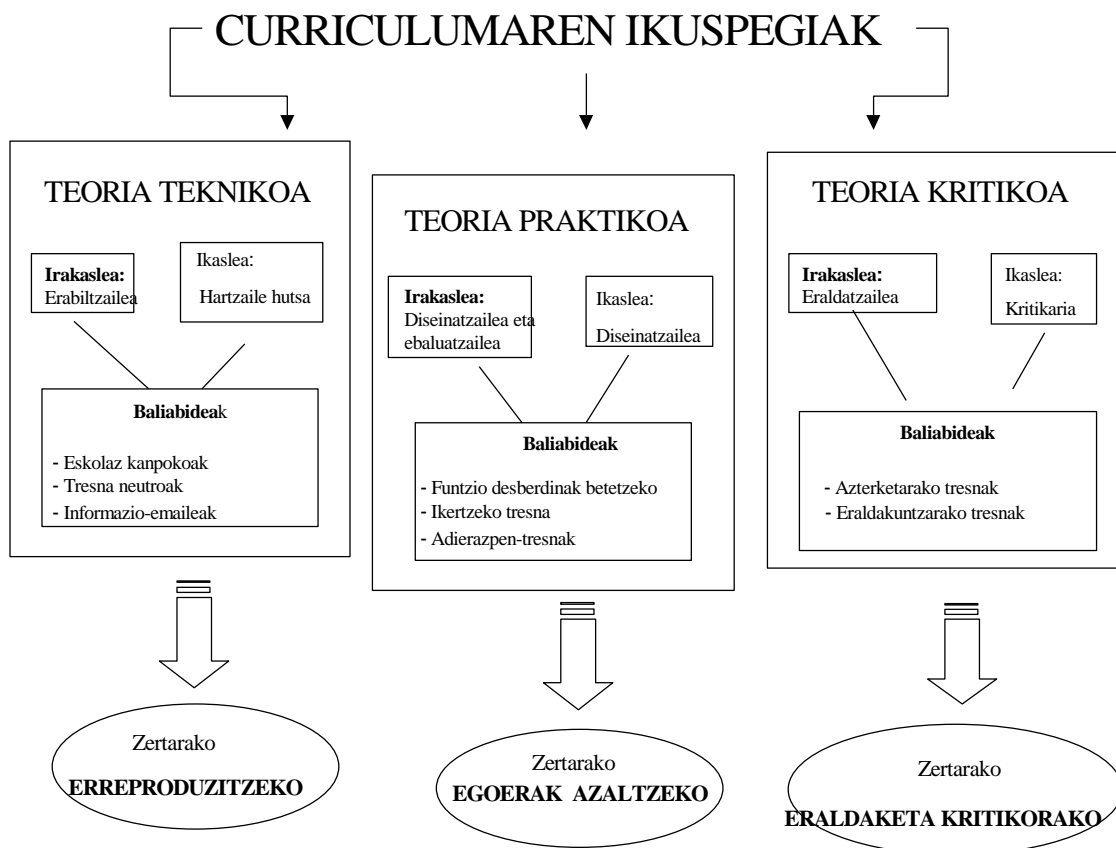
gizakiarengandik at dagoen zerbait aldaezina eta estatikoa; gizartea, berriz, eraikuntza da, esanahiez eta sinboloez eaginean ari dena. Horregatik, hezkuntza-ezagutzaren izaera subjektiboa da, indibiduala, pertsonala. Bestalde, ezagumendu pedagogikoa subjektuaren arteko komunikazioaren interes praktikoari lotua dago. Teoria honek praktikaren artisautza eta praktikaren deliberazioa garatzea izan behar du helburu, hau da, argudio moral eta politikoaren artea, hezkuntzak betidanik izan zuen helburuari berreutsiz. Puntu honen inguruan ikus daiteke aldentze kualitatibo nabaria dagoela curriculumaren eredu teknologikoarekin konparatuz gero. Eredu hau ez da baliagarria egoera guztietan. Natur zientzietatik sortutako eredu teknikoak (zientifikoak) ez zuen balio eskola guztietara eta gela errealekara jeneralizatzeko. Hemen ageri da, erabakiak hartzearen arazoa ez dagokiela irakaskuntza-praktikaz kanpo dauden pertsonen bakarriz; alderantziz, teoria praktikoan, protagonistak konprometitu behar dira hezkuntza-erabakietan. Irakasleak eta hezkuntzan ari direnak erabakiak hartzerantz derrigorturik daude, eta ez edonolako erabakiak, gainera; subjektu eraginkorrak diren neurrian, eragin egin behar dute, baina moralki ondo jokatzuz, zentzuzko erabakiak hartuz; horregatik ondo heziak egon behar dute. Joera honen ekarpen nagusia ikerketa, berrikuntza eta irakasleriaren trebakuntza besarkatzean datza. Irakaslea, orain ikertzaile gogoetatsu gisa ulertzen da. Indar guztia hezkuntza-prozesuetan jarriz, eta ez emaitzetan, irakasleak ez dira aditu arrotzek eginiko programen exekutatzailerik hutsak, gelaren gestioak eta benetako ikertzaileak baizik.

Puntu honetan datza hainbat kritikarik joera interpretatzaileari leporatzen dioten egiturekiko lotura eza. Irakaslearen lana ikasgelara mugatzen bada, interpretazio subjektibo horrek (libreki hartuta) soilik erantzun diezaiokete ikasgelako testuinguru horri, eta ez du kontuan hartzen egitura-baldintzen determinismo ahalmena. Elkar komunikazioa ez da nahikoa besterik gabe adostasuna lortzeko ahaleginak egiten ez badira, hots, ikasgelaz kanpoko helburu transformatzailerik ez badago. Horregatik, paradigma kritikotik sorturiko iker-lerro guztiek - ikasgelako esparrua gainditu nahian gizarte-egiturak aztergai hartzen dira. Egitura horien azterketatik bideratu daitekeen jeneralizazioak gizartea aldatzeko izugarritzko gaitasuna duela aldarrikatzen dute, giza egitura horiek hezkuntzan nola eragiten duten ezagutu ahal izateko, eta ondorioz, aldatu ahal izateko. Hezkuntza planifikatzailea eta hezkuntza ikertzailea identifikatu egiten dira, bi zereginok bereiztezinak baitira. Horregatik, teoria kritikoan murgiltzen diren aztertzailerik, ikastetxeko bertako prozesuez gain, gizarteko dimentsio soziokultural eta politikoak ere aintzakotzat hartzen ditu. Honekin esan nahi dugu, joera praktikoarekin konparatuz gero, ikertzaileak distantzia handiagoa hartzen duela errealitatea analizatzerakoan. Aurrekoak bere burua ikastetxean kokatzen zuen bezala, oraingoak ere bertan kokatzen du, baina bere analisi eremua zabalagoa da, ikastetxearen testuinguru sozialean burutzen diren prozesuak curriculum analisisian integratzen ditu eta. Teorilari kritikoentzat, elkarriketek eta eztabaidek sortzen duten argibidea subjektiboa izan arren, bide hau hezkuntzaren

autoulerketarako, kritikotasunerako eta autoderminaziorako bultzatu behar da. Elkarriketak haratago jo behar du, adostasuna lortzera, hain zuzen. Irakaslea ez da neutrala, eta beste hezkuntzakideak ere ez. Horrexegatik, adostasunak, hau da, gertaera jakin bat ikertzeko hartzen den erabaki komunak, oinarritzko balioetan gure praxiaren eta gure bizitzaren gidari izango denak aldaketa sozialera bultzatuko gaitu. Modu honetan jokatzuz, -ezagutuz, ulertuz, interpretatuz eta dialektikoki kritikatzuz-, aldaketa sozialera bideratuko gara, eta hezkuntza arloan, eskola emantzipakorrera, askatzailerera. Ezagutza eraikuntza da, errealitate soziokulturalak bitartekotzen duen praktika soziala delako. Beraz, interakzio kultural, historiko, politiko eta ekonomikoek eragiten dute hezkuntza-ezagutza. Hezkuntza-ezagutza hori dialektikoa da, hezkuntzaren ikuspegi subjektiboen (gizabanakoak errealitateaz sortzen dituen esanahien) eta egitura historiko-kultural objektiboen (gertaera eta beraien baldintzen sorrera soziohistorikoen) arteko interakzioa delako.

Moreno-k (1996) irakaslearen, ikaslearen eta baliabide teknologikoen erabilera paradigma horien arabera kokatu ditu, ondorengo 2. irudiko eskeman sintetizaturik agertzen denez.

2. irudia: Paradigmen teorietatik baliabideen erabilera

Ikuspuntu teknikitik, irakasleak eskura dituen baliabideak erabiltzen ditu, aldez aurretik markaturik ematen zaizkion prozedura metodologikoen arabera. Irakaslea baliabideen erabiltzailea da. “Irakasle ona” izateko gai da, horretarako trebatua baitago. Horregatik, egileengandik sorturiko instantziatik irakasleak praktikatzen duen uneraino distantzia handia da. Bera, maisu-maiestra, ez da sortzailea betetzailea baino. Tresnak informazio-emaileak dira, eskolaz-kanpo adituek uniformeki diseinaturik eta tresnak eurak eta erabiltzen dituzten kodeak neutrotzat hartzen dira, nahiz eta gizartean hegemonikoa den ezagutza erreproduziteko erabiliak izan.

Teoria praktikotik, berriz, baliabideak tresnak dira ingurune natural sozial zein kulturala eskuratzeko eta ulertzeko. Irakasleak bereziki erabiltzen ditu baliabideak teoriatik praktikatzen duenaz eta, alderantziz, praktikatzen duenetik teorizatzen duenaz gogoeta egiteko. Are gehiago, bereziki ikertzen du baliabidearen erabilera, hots, ia horrek ikaslearen ikaskuntz-irakaskuntza prozesuak oztopatzen dituen ala ez. Diseinu tresna diren aldetik baliabide irekiak eta anitzak dira, inguruko harremanarekin erlazio estua erakusten dutenak eta horregatik, baliabide didaktiko gisa ahalmen handikoak irakasleentzat zein ikasleentzat. Ikaslearen pentsamendua garatzeko adierazpen-sistema ugari darabilte baliabide horiek, irakasleak argitze-tresnak izan ditzan inguruneak ikasleari sortzen dizkion arazoei aurre egiteko.

Azkenik, teoria kritikotik begiratuta, baliabideen izaera ideologikoan sakondu nahi da. Batetik, baliabide teknologikoen sorreraz gogoeta bultzatzen da eta, bestetik, aztertzen da haien erabilerak gizarte mailan dituen ondorio sozial, ekonomiko eta politikoak. Irakaslearen teoria eta praktika dialektikoki ulertzen dira; gizabanakoaren eta gizartearen artean kokatuz analisirako eta eraldaketarako tresnatzat hartzen dira. Baliabideen erabilera transformatzailea bideratzen da, hezkuntza zein gizartea hobetzeko.

2. Eskolaren erronkak globalizazioaren aurrean: Ikuspuntu kritikoa

Arestian aipatu dugunez, hezkuntzaren soziologia kritikoak berak erakusten duenez, ikuspegi sozial, kultural eta estrukturetik abiatu behar da eskolaz eta bere elementuetaz egiten den edozein azterketa, edozein begirada kritikorik. Gaur egun ere, irakasle multzo handi batek uste du teknologia berri hauek neutralak direla. Baliabideak eurak ez dira neutroak, ezta eurek erabiltzen dituzten kodeak, ez eta euren erabiltzaileak. Eskolak, hezkuntza-sistemaren bitartez ez du neutralki aritzen. Eskolan, curriculumaren bidez, talde hegemonikoen baloreak, jokabideak eta jarrerak azaltzen dira. Apple-k (1990: 11) azaltzen dioenez, honako hiru eginkizun edo funtzio hauek bermatzen ditu eskolak gure gizartean: akumulazioa, legitimazioa

eta produkzioa. Batetik, akumulazioa: ikasleen hezkuntzaren sailkapen eta aukeraketan parte hartuz, erantzukizun desberdindua duen ekonomia birsortzen da. Bestetik, legitimazioa: eskolak, legitimazio eta justifikazio agentziak dira, non talde sozialek ideologia sozial eta kulturala sortu, birsortu, mantendu eta eraikitzen dute. Azkenik, produkzioa: eskola produkzio-agentzia da, non lan-banaketa eta kontsumo ereduak, goi-mailako ezagumendu tekniko-administratiboa eta berrikuntza teknikoak garatzen diren, besteak beste.

Baina, ikastetxea, testuinguru eta kanpoko erakuntzazko indarren menpekota den neurrian - beraien eragina jasotzen duelarik-, aldi berean, ikastetxeak berak testuinguru horretan eragiten du. Horregatik, teknologia berriek hezkuntzan arloan eta eskolan izan behar duen tokiaz ideologikoki legitimatzerakoan aipagarriak iruditzen zaizkigu Rodríguez Rojo (2002: 39-47) irakasleak egindako gogoetak eta ekarpenak. Egile horrek globalizazioa eta munduratzeko prozesuak direla eta, hezkuntzaren teoria kritikotik abiatuta globalizazio ekonomiko, politiko, sozial eta kulturalak definituz gain, euren jatorria eta ondorioak agertuz batera, informazioaren garai honetan ematen diren lau munduratzeko horien aurrean eskolak bete behar dituen funtzioak zehazten ditu, guk laburbilduz honela formulatzen ditugunak:

- Esparru ekonomikoaren hezkuntza-munduratzeari begira honako funtzio hauek atxikitzen dizkio eskolari, besteak beste: 1) Eskolan ikaslea prestatu behar da munduan zer gertatzen den diagnostikatzeko, errealitatea den moduan jasotzeko, harremanetan jartzeko eskolaren mikrosistema mundu-mailako ekonomiaren makrosistemarekin; 2) Ikaslea Internet munduan murgiltzeko eta bizitzeko prestatu behar da, multimediaren estrategiak menperatzeko, baliabide teknologiko berriak kritikoki aztertzeko, eta anabasa informatikoa antolatzeko; 3) Eskola ahalegindu behar da “adimena” eta “adimentsuak” sustatzen, hauek ikerketen bidez azpigaratu egoerak isla ditzaten, esparru tekniko-ekonomikoen baloreak eta etikakoen artean dauden kontraesanak dialektikoki gainditu nahi badira.

- Esparru sozialaren hezkuntza-munduratzeari dagokionez, berriz, honako hauek: 1) Ikasleak “informatuen” mailara igo, eta “glokalizazioan” bizi ahal izateko prestatu; 2) Ikasleei tresnak eskaini bazterketa ekiditeko; 3) Eskolatik bertatik elkarbizikidetasuna eta elkarregintza sustatzen dituzten egoerak bultzatu behar dira. Esperantza sortu behar gizarte-mugimendu berriak eraldakuntzarako duten gaitasunaz, komunitatearen kontzeptua indarberrituz.

- Esparru politikoaren hezkuntza-munduratzeari bagagozkio, honako hauek plazaratzen ditu, besteak beste: 1) Politikan bizitzeko hezitu; 2) Ulertu bai eskolak bai hezkuntzak izaera politikoa dutela; 2) Demokrazia partehartzailea sustatu eta alderdi politikoen erlatibotasuna azalarazi; 3) Botere-iturriak ezagutu: ezagutza, teknologia, informazioa, eta, kode eta sinboloen

sorkuntza; 4) Kritikoki ezagutu gizarte-mugimendu berriek eraldaketarako izan dezaten ahalmena.

- Azkenik, esparru kulturalaren hezkuntza-munduratzeari buruz, honako hauek dakarkigu: 1) Kultura berreraiki, eskolaren eta kulturaren arteko harremanaz gogoeta eginez; 2) Subjektuaren edo norbanakoaren kontzientzia pertsonal eta kritikoa sustatu, egoerak ulertzeko eta testuinguratzeko tresnak eskainiz. "Glokalizazioa" distentsionatu; 3) Hezitzaileengan sinestu eta euren autoestima bultzatu; 4) Balore berriak sustatu. Emozioak landu eskolan bertan. Ikasle berri bat eraiki; Intelektualen lana bideratu eraldatzaile kolaboratzaile izatera.

Eskolari atxikitzen zaion funtzio-multzo horretan ikusten dugu teoria kritikotik abiatuta, "ezagutza" gizakiaren eta gizataldearen garapena lortu behar duela; nor bere burua eta ingurua modu kritikoz ulertzera bultzatu behar du, horrela lortuko baita gizakien eta gizartearen askatasuna. Alde batetik, pertsonaren garapena ez ezik giza multzotan integratutako taldeena eta gizarteena bultzatzen dituela, eta bestetik, egitura soziopolitikoaren eraldaketak proposatzen dira. Teoria kritikoa emantzipatzaileak kontuan hartzen ditu testuinguraturako jatorrizko, berezko eta propioak diren subjektibitateak, Euskal Herriaren kasuan, gureak. Eskola-curriculumaren sustraiak gizartearen beraren dimentsio historiko, sozial eta kulturaletan murgildurik daude eta, horregatik, eskola-curriculumaren teknologien erabilerak bertan kokatu behar dira.

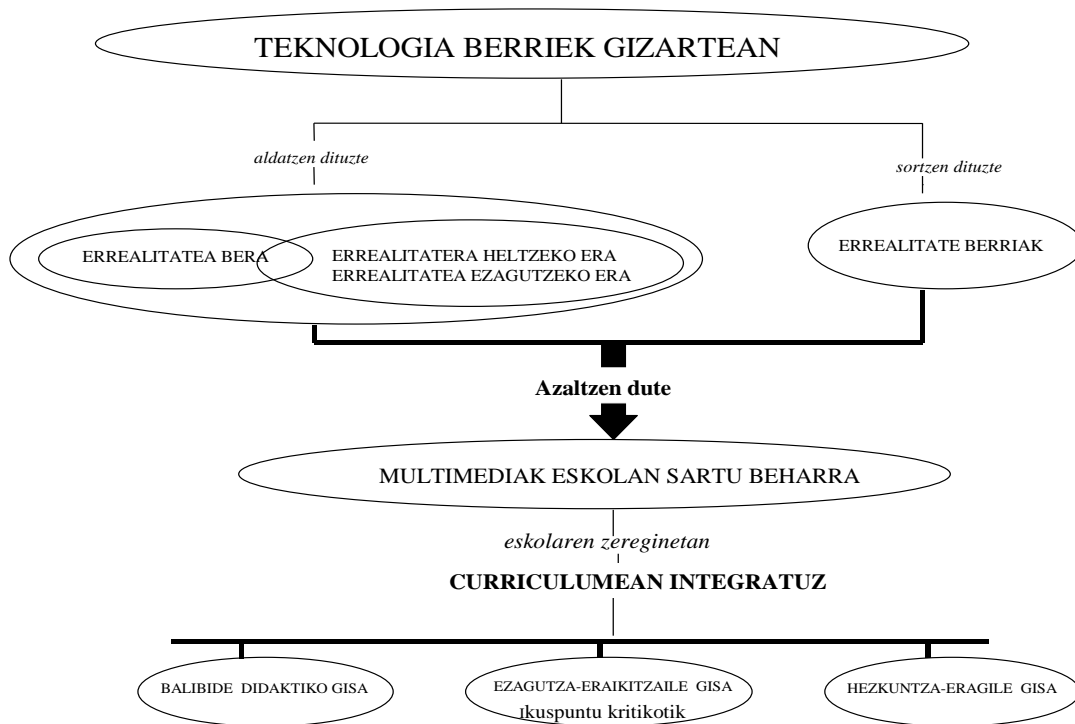
Gutierrez-ek (1997) ikuspuntu kritikotik abiatu ere, beste urrats bat eskaintzen digu, teoria kritiko hori eskolaren errealitate hurbilagora ekarri. Ekarpen zehatza dakarkigu teknologia multimedialak eskolan izan behar duen tokiaz. Multimedialeak eskolan agertu eta landu behar dira baina curriculumean integraturik. Hiru esparru edo bloke nagusi proposatzen ditu integrazio horri begira. Uste duenez, teknologia berriak, oro har multimedialeak, ikastetxeetan landu behar dira bai baliabide didaktiko gisa, bai ikasgai gisa eta hezkuntza-eragile gisa, ondorengo 3. irudiko eskeman azaltzen dugun moduan:

Multimedialeak baliabide didaktiko modura sartuz gero ikastetxeetan, didaktika berriak sortarazi daitezke eskolako zereginetan. Ikasleen eta irakasleen arteko harreman pertsonalak aldatuz batera ikastetxea erakunde gisa aldatzen hasiko da. Hezkuntza ikastetxetik kanpo ere ematen dela onartzen dugun neurrian, ulertuko dugu hezkuntzaren bitartez baliabide horien lanketak gizartearen zenbait esparrutan izan dezakeen eragina.

Multimedialeak, bestalde, ikasgai bihurtu behar dira eskoletan. Multimedialearen funtzionamenduaz jabetzen garenean, eta sortzen diren ezagutzak zeintzuk diren dakizkigunean, multimedialeak

gizartean duten garrantzia eta eragina ulertuko dugu. Multimedia *zeinek* egiten duen bezain garrantzitsua da *zer, norentzat* eta *zergatik* egin den horixe jakitea.

3. irudia: Multimedien integrazioarako esparru nagusiak

Azkenik, multimedia hezkuntza-eragileak dira gure gizartean. Teknologia berriek eskolaz kanpo duten garrantzia uko ezinezkoa da. Are gehiago, multimedia eskolaz kanpoko hezkuntza-eragile bihurtu dira, haur, gazte zein heldu askorentzat. Teknologia hauek direla medio familiaren zein eskolaren gizarteratze-prozesuetan interferentziak ematen direla etengabe ikusten da, eta horregatik, tresna hauen izaera ideologikoa ikastetxeetan landu beharreko esparrua da.

2.1. Multimedia hezkuntza berritzeko tresnak: irakurketa kritikoa

Hezkuntzan pairatu ditugu informazioaren gizartean soziologikoki aipatuak izan diren zenbait aldaketa. Teknologia berriek erabiltzen dituzten euskarri guzti horietatik, ez dago dudarik, irakaskuntzan erabilgarriena eta arrakastatsuen ordenadorea da. Euskarri bakar batean uztartu dira bideogintzak eta informatikak ekarri dituzten onurak. Baliabide horiek orain, teknologia multimedia bilakaturik hezkuntzaren esparrura sartu dira. Teknologia hau merkea da, etxeetan

ezaguna eta erabilia, liluragarria, gizartean hedatua, erabilterraza, irudimen-sortzaile, irudibiltegi eta birsortzaile, egokiera anitzetako, eskuragarritasun handikoa, eta Internet, telefonoa eta telebista munduarekin hertsiki lotua. Irakaskuntza baliabide didaktiko zein software multimedia modura erabiliak honako ezaugarri dituzte teknologia multimediek, besteak beste: elkarreagina, adarkaketa, gardentasuna, nabigatasuna eta eskuragarritasuna.

Elkarreagina deritzogu baliabide hauek elkarrekiko komunikazioa sortzeko ematen duten aukerari. Elkarreaginak erabiltzailearen makinarekiko autonomia errazten du. Erabiltzaileak informazioa topatu eta aurkitu dezake eta beraren gainean erabakiak hartu, sistemak eskaintzen dizkion aukera desberdinen aurrean galde-erantzunen bidez. Adarkaketa da sistemaren ahalmena erabiltzaileari erantzuteko. Adarkaketari esker, sistemak erabiltzaileari erantzun diezaioke hark eskatzen zaiona zer den ulertuz. Horrela, milaka datuen artean aurki dezake erabiltzaileak eskatzen duen hori, gainontzeko guztiak azkartasunez albo batera utziz. Gardentasunaz hitz egiten dugunean makinaz aritzeko sistemak eskaintzen duen erraztasun-maila adieraztu nahi da. Multimediararen edozein aurkezpenetan ikusle goak mezua erraztasunez eta gardentasunez jaso behar du, makinaren edo softwarearen konplexutasunak komunikazioa oztopatu gabe, are gehiago irakaskuntzan ikasle gazteekin. Makinaren osagaiek (arratoiak, teklatuak, mikrofonoak...) ikaslearen eta makinaren arteko komunikazioa sustatu behar dute, gardentasunez eta erraztasunez erabiliak ahal izateko. Nabigatasuna da informatikan oinarritutako informazio-sistema guztien sintesia. Nabigatasuna erabiltzailearen eta makinaren komunikazioa ahalbidetzen du, eta eraikuntza-logika horri esker pantailan mugitzen eta ikusten den eduki-masa guztia antolatzen da. Interfaz horiek geroz eta garrantzi handiagoa dute, eurek ekiditzen baitute ordenadoreetan mugitzen den informazio-masa erraldoi horietan galtzeko arriskua. Azkenik, multimediararen eskuragarritasunari esker, haur, gazte zein helduen erabilera errazten da, are gehiago, soinua, testua eta irudia egoki uztarturik aurkezten bazaizkie erabiltzaileei. Eskuragarritasun horri esker erabiltzailearen eta makinaren arteko harremana errazten da, baita lan kolaboratzailea makina eta erabiltzaile desberdinen artean.

Multimedia ezaugarritu ditu moduak eta beronek azaltzen du zergatik teknologia hauek irakaskuntzan integratu behar diren. Hezkuntza legeetan esaten denez, teknologia berriek – hezkuntza-prozesuan integraturik daudelarik, era eta une egokitan erabiliak diren neurrian-, eskola-hezkuntzako egintza areagotu dezaketela, irakaskuntza-ikaskuntza jardura dinamizatu eta ikasgelako lan-giroa bultzatzea irakurri izan dugu (OCD, 1992: 92). Teknologia Berrien integratze hori benetakoa izan dadin neurriak eta helburuak ikuspegi sakon, komun, orokor eta osotasunean hartutako eztabaidatik sortu behar da, bestela bitarteko horiek erabiliko dira baina ez dira inoiz integratuko ikastetxearen bizimoduan. Curriculumaren orientabide ofizial horietan erabili beharreko materialetaz horrelako baldintzak bete beharko lituzketela aipatzen da: kalitate

teknikoa eta pedagogikoa izatea; lortu nahi den ikaskuntzarako egokia izatea; beste baliabide batzuekin baliatuz, murriztu nahi diren denborak eskatzen dituen zailtasuna gainditzea, erabilera erraz eta bizkorrekoa izatea. Teknologia multimediak ikasleengan zentratu behar dira, eta ez euren duten izaeran soilik. Era horretan erabiliz gero, baliagarriagoak zaizkio ikasleari: ikaslearen parte hartzea eta ekimen sortzailea bultzatzeko, ikasleen esperientzien eremua hedatzeko, ikaskuntza motibatuzeko, jarrera imitagarri eta sortzaileak lantzeko eta garatzeko, norberaren esperientziatik -eginez erabiliz-, ezagutza eraikituzeko, ikasleek euren izaera, baita beraien ingurua eta urruneko beste pertsonak hobeto ezagutzeko.

Multimedien erabilerak, hala ere, baditu bere gazi-gozoak. Horiek nabarmendu ditu Area-k (2001) konparatu dituen eskolan hegemonikoa izan den idatzizko testua hipertestua/multimedia eta hipermediarekin. Abantailak, hala ere, gehiago direlakoan gaude:

1. taula: Elkarrengaitan duten baliabide elektronikoak vs testua (Area, 2001: 418)

HIPERTEXTO/ MULTIMEDIA/ HIPERMEDIA	TEXTO TRADICIONAL
<i>Almacenamiento en soportes ópticos y electrónicos</i>	<i>Almacenamiento en soporte papel</i>
<i>Informaciones relacionadas de forma no secuencial</i>	<i>Comunicación de información con carácter secuencial</i>
<i>Flexibilidad en el recorrido de la información en función de intereses</i>	<i>Determinación de una lectura obligada y homogénea</i>
<i>Gran importancia a la estructura asociativa del pensamiento (divergencia)</i>	<i>Mayor peso de la estructura lógica de la argumentación (coherencia)</i>
<i>Posible utilización de un material con distintos fines y objetivos</i>	<i>El orden de presentación de la información nos lleva a los objetivos de aprendizaje</i>
<i>El lector puede añadir nexos u otros textos al que está leyendo (convertirse en coautor)</i>	<i>El texto no puede ser modificado por ningún lector</i>
<i>Posible elasticidad de los textos (se pueden expandir o contraer al seleccionarlos)</i>	<i>Rigidez en la estructura de acceso a la información</i>
<i>Información multi-código dinámica</i>	<i>Información textual e icónica estática</i>
<i>Se ofrece una gran cantidad de información por la que navegar</i>	<i>Cantidad de información más limitada</i>
<i>Permite la actualización permanente de la información de forma sencilla y económica</i>	<i>Difícil y cara actualización informativa</i>
<i>Mayor implicación del lector en la toma de decisiones sobre lo que quiere aprender</i>	<i>Las decisiones sobre la elaboración de la información son tomadas por el autor</i>
<i>Mayor esfuerzo metacognitivo para organizar la información</i>	<i>La información posee una organización intrínseca determinada por el autor</i>
<i>Posibilidad de desorientación en la búsqueda de la información relevante</i>	<i>El texto orienta al lector sobre la información relevante (repetición,...)</i>
<i>El autor debe prever en su diseño del material diferentes vías de exploración</i>	<i>El autor puede asumir que la lectura del texto se hará siguiendo el orden secuencial</i>
<i>Dificultad para hacerse una representación mental global del contenido</i>	<i>Facilita tener una representación mental global del contenido estudiado</i>
<i>Gestión fácil y rápida de la información</i>	<i>Limitaciones en la búsqueda y gestión de la información</i>

Konparaketa horretatik, besteak beste, zera nabarmendu nahi dugu: erabiltzailearen askatasuna eta autonomia testuarekiko; hartzeko, sortzeko zein birmoldatzeko informazioaren erabilera azkar eta arina, gaurkotzeko aukerak erraztuz; malgutasuna; prozedura kognitiboak garatzeko aniztasuna; kode-aberastasuna eta zenbait kanpoeko tresna elektronikoekin lotzeko aukera. Ildo bereko ekarpenak egin dira didaktikaren ikuspuntutik. Horra hor, multimedien erabileraz Cabero-k zein Bartolomé-k eginikoak zein Castaños-ek ikastetxeetako irakasleriaren jarreraz baliabide hauen aurrean.

Honegatik guztiagatik, multimedia hezkuntzan eta eskoletan sartuak daude, eta prozesua atzeraezina da. Uste dugu, aurrerantzean euskarri teknologiko berri horiek ikasgeletako ikaskuntz-irakaskuntza jarduera batzuk erabat aldatuko dituztela eta, kognitiboki, informazioaren jasokuntzan, sakoneko aldaketak suertatuko direla. Ikastetxeetan irakatsitako prozedurak normalean nahiko linealak izan dira, hots, edozein idatzizko testu baten hasiera eta amaiera ondo finkaturik agertzen ziren eta testu bera irakurtzerakoan denek prozedura berbera jarraitzen zuten edukiaren esanahia ondo jaso ahal izateko. Testu horiek parte-hartze mailan itxiak edo bukatuak ziren eta edukia ulertzeko linealite hori jarraitu behar zen. Euskarri berri hauekin, ordea, buruak naturalki jokatzeko duen moduan funtzionatuko du informazioa eskuratzeko, hots, ideien elkarketa librea eginez eta ez arrazonamendu linealari jarraituz. Beste modu batera esanda, informazio hori emango da edo eskainiko da ikaslearen adimenak ideia-elkarketa hori egingo lukeen tokian edo burutik pasatuko zitzaion unean, hiperlotura baten bidez informazioa eskainiz. Horrexegatik, material hauek ahalmen handiko baliabide didaktiko bihurtuko zaizkigu. Hezkuntzarako material gisa diseinaturik dagoen heinean batzutan material osagarri modura erabiliko da -informazio zehatz bat jasotzeko- baina beste batzutan aprendizaiaren tresnatzat erabili beharko genuke -bere hizkuntz eta kode propio eta guztiz-. Horretarako euskarri bera erabiliz, aprendizaiaren uneak antolatu beharko dira gelako beste tresna batzuk menperatzeko antolatzen diren moduko ekitaldiak burutuz, hala nola, arkatzairen erabilerako, hiztegiak, atlasak edo natura-gidatzen informazioa jasotzeko. Arrazoi horiek direla medio, komenigarria litzateke euskarri horietan bai sartzeko, biltzeko eta baita informazio guztia jasotzeko euskara erabiltzea. Are gehiago diogu: gai orokor eta unibertsalak agertzekotan Euskal Herriko perspektiba erabili beharko litzatekeela uste dugu, behintzat, euskarri horiek bertan, bertatik eta bertakoentzat sortuak edo eginak diren kasuetan.

Euskarri teknologiko berriak gradualki sartzen ari dira irakaskuntzan eta ohartzen gara multimediek ezagutzaren eraikuntzan duten garrantziaz, are gehiago, Euskal Herriko erreferente kulturalak kontuan hartzekotan. Gaur egungo teknologietara hurbiltzeko asmoz, ikastetxeetan

zabaltzen eta erabiltzen diren multimedia gehienetan produktu estandarrak agertzen dira. Honelako produktu gehienetan ez da euskal sentsibilitaterik edo euskal munduarekiko loturarik agertzen, ez gaietan ez adierazpen moduetan. Euskal Herriko testuinguru partikularra alboratuta dago, ustezko edo, unibertsaltzat jotzen diren ustezko edukien izenean, edota komunikazio-monopolioen interesen izenean, bitartekari hauen berezko izaera kolonizatzailea areagotuz. Baina, herri bakoitza unibertsalitateara ailegatzeko bada beren historiak eta ohiturek markatzen dizkioten urratsetatik, komuna bizi izan den euskal esperientzia hori bertaratu eta lekutu beharko litzateke euskarri teknologiko berrien bitartez lantzen den curriculumean ere. Beharrezkoa bada ikasleriaren aditasuna lortzea, material atsegina eta erakargarria erabili beharko genuke, horrelako bi premisetatik abiatuz (Aparici eta Garcia-Matilla, 1989: 36): somaketan ikusten denaz ikasten bada, ondo diseinaturiko materialekin eskainiko dizkiegun esperientziak irakaskuntzaren hobekuntza ekarriko dute. Somaketa horiek esanguratsuak izan daitezkeen ikuslegoaren testuinguru fisiko eta sozialari loturik egon beharko lirateke.

Esanagatik, beldur gara, teknologia multimedien ezarpenak dakartzan lilurek eta hizkuntz arrotzek ez duten utziko berriro eskola eta curriculum arrotzen eskuetan. Ikuspuntu honetatik begiratuta, multimedien kodeek haurrengan sor dezaketen kalterik handiena da igortzen duten mezu errealtate imitagarri bakartzat hartzea. Horrela, suertatzen denean, urruneko egoerekin eta pertsonaiekin erabat identifikatzen dira haurrak, beraien historia eta testuinguru propioa galduz doazen neurrian.

Baliabide teknologikoen izaera didaktikoaz zenbait aipamen egin ditugun moduan, izaera ideologikoaz ere mintza daiteke, luzaroan. Teknologia multimediak eskola-baliabideak, tresnak izanez gain kode berezituaz baliatzen diren tresnak ere badira. Tresna didaktiko eta ideologikoak dira, eta haien erabilerak egungo eskoletako benetako curriculum baldintzatuko du. Eskoletako bizitza -non multimediak tresna bereziak diren- baldintzatuta dago gizarte eragile (familia, eskola eta giza-talde) desberdinen jarrera aktiboagatik, eta horregatik, ikastetxea testuinguru eta kanpoko erakuntzako indarren menpekoea da, haien eragina jasotzen duelarik; eta, aldi berean, ikastetxeak berak testuinguru horretan eragiten du.

Gizarte-komunikabideak -gaur egun, eskola paralelotzat hartua- eskolaren zeregina kutsatu du eta ikastetxeen darabilkigun jardueraz sakoneko gogoeta egin beharra dago. Ikasle berria datorkigu ikasgelatara. Ikasle horren profila horrelakoxea da, gutxi gorabehera: bitarteko elektroniko bidez moldaturiko izakia, irudiaren munduan murgildua, beherehalakotasunak hezitua eta diskurtso ez-linealetan eta atalkatuetan informazioa jasotzeko ohitua eta trebatua. Hedabideen gizarteratze hori haurtzarotik hasten da, etxeetatik bertatik eta, horren ondorioz,

ikasle berri horien gustuetan aldaketa batzuk sumatzen ari dira, hain zuzen ere, pertzepziozko ohiturek eta prozedura kognitiboek ekoiztuak, haurrak bitartekari teknologiko hauen artean murgildurik aurkitzen direlako (Ferrés, 1994: 20). Ikasle hauek ezintasuna eta ukapena adierazten dute eskolak berezkozat gordetzen dituen zenbait estrategia kognitiboren lanketak, hala nola, abstrakzioa, gelditasuna, isiltasuna, analisia, logika. Berriz, ikasle horrek gaitasuna eta beharizana agertzen du eskolako mezuak beste modu batera jasotzeko. Gogokoak ditu, besteak beste, konkretioz, dinamismoz, soinu zein irudiaren estimulazioz, berehalakotasunaz, intuizioz eta zentzazioaz blaiturik jasotzen dituen mezuak. Eskolak eta gizarte-hedabideek erabiltzen dituzten kodeen artean hurbilketa eman behar da, nahitaez, bi eremu horien artean ematen diren diskurtsoen artean, oraindik etena baitago. Eskolan, kultura humanista, ahozkoa, abstrakzioa, analisia eta logika, egituraketa, sistematizazioa eta lerrotasuna, diskurtso liluragaitza nagusitzen diren bitartean, gizarte-komunikabideetan honako hauek agertzen dira, etengabe: kultura mosaiko, ikus-entzunezkoa, konkretioa, berehalakotasuna, zentzazioak, dardadak, dispersioa, lekutasuna, liluragarritasuna eta despertsionalizazioa.

Gaztetxoan belaunaldi berrien gizarteratze prozesuak ere aldatuz doa gizarte-hedabideen eraginez. Merkatu askeko gizarteetan nagusitzen diren baloreak eta tendentziak sotilki anbiguetatez jantzirik gazteengan agertzen hasi dira (Pérez Gómez, 1997): autoritatearen ahulezia, jarrera akritikoa eta etika gabekoak, pentsamendu bakar, amorfo eta ahularen nagusitasuna, informazioaren jainkotzea aberastasun eta botere-iturri gisa, zientziarekiko mistifikazioa eta aplikapen teknologiekiko mesfidantza, efikaziaren lehentasuna, errealitatearen irakurketa ahistorikoa, individualismoa eta, aldi berean, konformismo soziala, azalakeriaren kulturaren nagusitasuna, etengabeko aldaketaren beharizana, plazerraren, pultsioaren, gartzetasunaren eta gorputzaren mistifikazioa, mugimendu alternatiboen gorakada eta sendotze..., besteak beste.

Aipatutako jarrera eta jokaera hauen eraikuntzaren zati handi bat gizarte-hedabideei zor zaio. Egun eraikuntza sozial eta politikoa hedabideek duten garrantzia inork ez du zalantzan jartzen. Are gehiago, gizarte-hedabideak boterezale bihurtzen dira; eta gehienetan, gizakien giza-orientatzaile eta ezagutza-eraikitzaile modura funtzionatzen dute gure gizartean, hedabideen funtzio hori areagotuz monopolio txiki edo handietan kontzentratzen diren heinean. Komunikabideetako enpresek, gizartean izan dezaketen botere eta ahalmen ekonomikoa eta izaera merkatal horri begira, eskema desitxuratzzaileak eta kontsumitzaileak igortzea dute helburu nagusi, abiadura azkarreko feedback modura ideologikoki eta ekonomikoki errentagarritasun handiagoa ekar diezaieketelakoan (Perez, 2003b: 119). Horregatik, multimedien aurrean eskolak duen zereginaz hausnartzerakoan, gogora datorkigu eskolari leporatzen zitzaion kritika telebistaren erabilera zela eta. Kritikatzten da haurren gizarteratze

prozesuan telebistari eman zaion protagonismoa gehiegizkoa izan dela, baina, ikus-entzuegailuen gaineko alfabetakuntzari ez zaiola aurre egin, eskolatik bertatik: “Egun, telebista da kulturak barneratzeko, pertsonak gizarteratzeko, kontzientziak eratzeko, ideologiak nahiz baloreak zabaltzeko, eta, kolonizatze tresna nagusia. Harrigarria da horregatik, eskolak izan duen jokaera: alde batetik, hezkuntzan zuen nagusitasuna irudizko hedabideen esku utzi duelako, eta, bestetik, ez duelako ezer egin ikus-entzuegailu kulturaren barneraketari eusteko. Ez die, horrela, belaunaldi berriei gizartea kritikoki aztertze tresnarik eman” (Ferrés, 1995: 16). Horregatik, multimedien kasurako, Gutierrez (2004) irakaslearentzat, arazo honen aurrean argitu beharko duguna da alfabetakuntza digitalaren kontzeptua bera. Alfabetakuntza digitala ikasle eta irakaslean mailetan kokatu beharra dago, bederen.

2.2. Euskaldunen alfabetakuntza digitala

Alfabetakuntza horri begira, horrexegatik, eskolaren curriculumean multimediek erabiltzen dituzten kodeen lanketak toki berezia izan beharko luke. Batetik, bereiztuko genuke multimedien pedagogia, eta, bestetik, multimedien bidezko pedagogia. Lehenengoan, irudiaren zein soinuen kodeen ezagupenez aritu ginateke, mezuak ulertzeko gaitasuna garatzeko eta kode horiek erabiliz idazkera propioak sortzeko; bigarrenean, berriz, aprendizai aurrera eramateko irudien erabileran oinarrituko ginateke, neurri handi baten, behintzat. Ikuspegi biak osagarriak dira, eta ikastetxeetan landu beharrekoak biak. Ikasleak bi esparru horietan murgilarazteko, ikastetxeetan hainbat aldaketa egin beharko dira, informazio-gizarte honetan inoiz baino beharrezkoagoa baita gizaki aske eta kritikoak izatea, eta irakaskuntzan ari garenok ikasleak gizaki aske eta kritiko bilakatzea izan behar dugu helburu.

Alfabetakuntza digitala irakasleriari ere luzatu behar zaio. Irakasleriak gorengo euskarri teknologikoak erabiltzera beharturik egongo da, orain eta gero, bere formakuntza pertsonalean zein profesionalean. Formakuntza hori gauzatzeko, multimedien erabilera eskolatik sustatu behar da. Irakasleria, bestalde, konturatzen hasia dago, hurrek etxetik oso ezaguna dakarten esparru hori zehazki landu beharra dagoela eskolan, eta bestetik, argitaletxei onura ekonomikoa ekar diezaikeen bezero potentziala haurra bera delako. Teknologia multimediek erabilgarritasunari eta ikusgarritasunari esker ikasleen interesetatik hurbil daude, haur eta gazteen gogoekin bat datoz, informazioa erabiliko dutelako era biziago, atseginago, eta entretenigarriagoan. Arrazoi berberetatik diogu, irakasleak, eta oro har ikastetxeko gainontzeko partaideek badutela zer esan ikasmateriale hauen aukeraketan eta erabileran. Eurak benetako gestiozile izan behar badira, premiazkoa da irakasleria horren ikus-entzuegailuen eta multimedien gaineko oinarritzko alfabetakuntza, formakuntza eta prestakuntza bermatzea.

Askatasuna, elkarkidetza, berdintasuna... eta antzeko balioak gorai patzen dituen gizarte honek baditu bere alde ilunak: pobrezia eta bazterketa soziala eta kulturala. Teknologia berriak egoera horiei aurre egiteko aukerak ematen dituzten neurrian, askorentzat teknologia berrien sarbide basatiak bazterketa soziala areagotuko du, zeren indarrean dagoen eredu ekonomikoak malgutasun handia eskatzen dio gizabanakoari etengabe ari den informazioaren gizarte eskabideetara egoki moldatu nahi bada. Oinarritzko prestakuntza teknologikoa ez duen gizabanakoak -zein gutxiengo taldeak- arazo handiak izan ditzake gizartean parte hartzeko besteen maila berebean. Hezitzaileen eskuetan gelditzen da, horregatik, tresna horien irakaspenari esker lor daitekeena: parametro ekonomikoetarako egokitzeko tresna soila izatea, ala berdintasun sozialerako tresna bihurtzea. Eten digitala dela eta, eta arrakala digitalak herrien arteko haustura sortzen duela ikusirik, informazioaren gizarteaz gehien sakondu duen Castells soziologoak behin baino gehiagotan esan duenez gaur egungo gizartea ez dago banaturik klasetan zentzu klasikoan ulertua, hots, langileak eta burgesak; oraingoa banaketa bestelakoa da: batetik, desinformatuak, hauek irudiak baino ez dituzte; bestetik, gaininformatuak —planetaren jende gehiena— zurrumbiloan bizi direnak eta, azkenik, informatuak, informazioa hautatu, sailkatu eta ordain dezaketanak. Horregatik, gaur inoiz baino beharrezkoa da informazio hori sarean non dagoen jakitea, eskuratzen trebatzea eta gordetzeko prozedurak ezagutzea. Teknologia berriak erabiltzeko aukera eskubide unibertsala izanik, inor ezin da bazterturik geratu, eta horregatik, ahalegina egin behar da teknologia berriek dakartzaten aukera kultural eta ekonomikoak pertsona orori zabaltzeko. Hala ere, errealitateak islatzen digun haustura digitalaren gordintasuna kontuan hartzekoa da: egun, Interneteko erabiltzaileen %80 herrialde garatuetan bizi da eta munduko gunerik behartsuenetan sarearekin konekzioa lortzeko aukera amets hutsa da.

Unesco-k emandako datuen arabera -2005-11-11ko erabili.com webgunean irakurri dugunez- gaur egun munduan egiten diren 6.000 hizkuntzetatik erdiak desagertatzen dira XXI. mendea bukatzerako, besteak beste, Interneten eraginez zeren eta Unesco-k dioenaren arabera teknologia berriek azkartu egiten dute munduko hizkuntzak desagertarazteko abian den bilakabidea. Artikuluak dakarrenez sareko orrialdeen hiru laurdena ingelesez idatzita dago -ingelesaren nagusitasun nabarmen hori erdiraino jaitsi bada ere-, baina “ingelesaren nagusitasuna pixkanaka jaisten joan arren, jaitziera horren abantailak hizkuntza gutxi batzuen artean besterik ez dira banatzen. Ingelesaren atzetik datozen beste irakas-hizkuntzak direla, alegia, ingelesaren beheakadaz baliatzen direnak, baina ez horrenbeste hizkuntza txikiagoak”. Guk, hala ere, kontatzen dugu sarean euskararen erabilera etengabe sustatzen ari dela euskal hiztunen aldetik. Horregatik, informazioa sarearen bidez aurkitu eta jasotzerakoan gure hizkuntzan idatzita datorrena gero eta gehiago da. Egunero behar dugun horretarako gure

hizkuntzaz baliatu gintezke eta baliatzen gara euskaldunok. Juaristik (2001: 88) uste duenez aurrerapen teknologikoei esker, hizkuntzen arteko mugak gaindituko daitezke, edozeinek plazara dezakeelako nahi duen mezua eta edozein unetan. Horri begira, uste duenez, zenbait arlotan homogeneousotasun kulturalari aurre egiteko ahuleziak direla onartu behar den moduan, indarberritzeko aukera ugari ere agertzen zaizkie euskal hiztunei erabaki estrategiko batzuk hartzen badira tresna hauen erabilera sustatzeko. Horretarako, gure ustez, oinarrizkoa da digitalki alfabetatua egotea eta idazteko trebetasunak eskolatik bertatik digitalki lantzea, zeren euskara eta gure kultura galtzeko arriskuan gaude sareak markatzen dituen berrikuntzei digitalki erantzuteko gai ez bagara. Horregatik, bertako erakundeen partetik, batez ere, euskara eta euskal kultura indarberritzeko zenbait erabaki estrategiko hartu beharko lirateke teknologia berrien esparrutik. Horietariko bat da, teknologia berriek eskaintzen dituzten aukerak behar bezala erabiltzeko zenbait ekintza positibo eta sustatzaileak bultzatzea. Teknologia berriek herri eta hizkuntza gutxietan duten eraginaz mintzatu da sarri, eta mahaigaineratzen den ideia da erakunde lokalak haustura digitalaren kontrako ezinbesteko dinamizatzailerak direla. Bertako hiri eta eskualdeetako ordezkariak lekuan bertan lan egiten dutenez hurbiletik ezagutzen dituzte hiritarren premiak eta hauei aurre egiteko sentiberatasun handiago erakuts dezaketela. Hor adibide gisa, teknologia berrien hedatze eta merkaturatzearen ondorioz, herri komunikabideek (herri telebista eta irratiak...) inoiz baino dinamismo handiagoa erakusten ari dira, hemen zein beste leku batzuetan. Epe laburrean gauza bera ikusiko dugu telebista digitalaren erabileraz. Castells-ek aipatutako globalizazioak dakartzan berdintasun eta estandarizazioaren aurrean gizakiak zerbaitekin identifikatu beharko du bere burua. Globalizazioarekin batera bertakoaren aldarrikapena eta bertako den horrekiko atxikimendua areagotuko dela dio Castells-ek, zeren gizakiak bere inguruan sustraitutako baloretan aurkitzen du identitateari zentzua emateko gunea (1998: 28). Uste duenez, identitatea beharrezkoa da gizakiarentzat, zentzu eta esperientzaren iturria baita, zentzuaz ulerturik gizarte-egile batek bere ekintzaz egiten duen identifikazio sinbolikoa dela. Gure kasuan, Juaristik (2001: 89) dakarrenez, ezagutzen ditugun eta, neurri batean, kontrola ditzakegun eremuetarako itzulia dator. Horregatik, berak uste du, horrek berrindartu egiten duela hurbileko taldeen (lagunen, familien, herri nortasunaren...) eta tokian tokiko identitatearen beharra. Uste duenez, prozesu horrekin batera herri komunitate eta hizkuntza gutxiagotuekiko atxikimendua berpiztu daiteke, gure kasuan, euskararekiko baldin eta euskal herriak hizkuntzari eusten badio, zeren eta hizkuntza komunitateek, oro har hiztunek eta biztanlengoaren gehiengoak nahiago dituzte hurbileko eta bertako mezu eta berriak ematen dizkieten komunikabideak, eduki transnazionalak ematen dituzten komunikabideak baino.

Euskal kulturaren ikuspuntutik eta irakaskuntzara joanez, teknologia multimedialak oso tresna aproposak izan daitezke, euskara eta euskal kultura sustatzeko, zein euskaldunen curriculumak aberasteko urratsak emateko. Euskaldunen eskola-curriculumak gauzatzeko teknologia berriek

ekarri dizkiguten ekarpenak erabiltzea onurak ekar ditzake, maila pertsonal zein kolektiboan. Euskararen normalizaziorako zein oroimen historikoaren sustapenerako herri ondasun hauek multimedia euskarrietan biltzeak eta irakaskuntzan erabilia izateko prestatzeak tokian tokiko eskola curriculum gauzatzeko ezinbesteko baliabideak dira, edo izan daitezke. Ikuspuntu beretik ikusita, euskal irakaskuntzan izan dezaketen erabilera dela eta, balio handikoak dira sarearen erabilera ohikoenetatik aparte, oso irekiak eta malguak diren webquest metodologiak eta bitakoragintza plataformak. Elkarrekintza ikaskuntzan bultzatzen duen hezkuntza joeraren ikuspuntutik begiratuta etorkizun laburrean tresna bi hauek zer esanik izango dute, Internetek eskaintzen dituen zerbitzuen artean kolaboratiboenak, gure ustez.

Orain arte esandako guztia laburbildu nahian, ikusten dugu material multimedialak izatera ahalmen handiko baliabide didaktikoak direla, ideologikoak ere. Horietako batzuk produktu estandarrak eta uniformizatzaileak diren bitartean, badaude beste batzuk irekiagoak eta malguagoak direnak. Hor daude, adibidez, informatzeko zein komunikatzeko Internet sarea, orokorrean hartuta, zein bereziagoak diren CD-ROMak, DVDak, hezkuntza-softwarea, foro, posta elektronikoa, webguneak, hezkuntza-atariak, bitakora, e-learning zein webquest metodologiak... Gure ustez, aipatutako hauek formatu multimedialan agertu arren, ikasle euskaldunek euren produkzioak sortzeko eta trukatzeko besteekin, hemengoekin zein beste herritakoekin, euskaraz zein beste edozein hizkuntzaz aukera paregabea dute. Teknologia multimedialak gizakiaren pentsamenduaren kontrolerako tresnak ezin hobekak dira gobernu zein enpresa erraldioen eskuetan egonez gero, baina, inoiz baino aukera handiago dago informazioaren gizarte honetan, gizakiak – individualki zein kolektiboki- bere pentsakera eta produkzioak helarazteko, baliabide horiek bere esku daudelako euren ezaugarri eta guzti: arinak, merkeak, eraginkorrak, errazak eta demokratikoak. Horrelako erabilerak gauzatu daitezkeen beharrezkoa da ikasle zein irakasle euskaldunen alfabetakuntza digitala, gizartean ematen diren kontraesan sozial eta kulturalen aurka bere ahotsak eta ekoizpen alternatiboak ezagutu daitezkeen. Hala ere, kosmopolitismo horren izenean ez dira galdu behar edozein gizaki bere herrian, bere hizkuntzan, bere kulturaren sustraitutako identitatearen ezaugarriak. Sare-erabiltzaile kosmopolita, berea duen horretatik abiatu behar da. Berea besteekin konpartituz aberasteko aukera ezin hobea dago, nortasunez, hizkuntzaz zein kulturaz. Aldarrikatzen dugun gizaki kosmopolitak kritikaria izan behar du,

“que no pide a la gente que descarte sus enraizamientos étnicos y locales por unos vínculos más globales, sino que interroga *aquello de universal que ya contiene lo local* y examina hasta qué punto lo étnico y lo regional *está ya poblado por otras perspectivas y significados*. Nos creamos nuestro espacio, nuestro hogar, en esta zona de disputa entre lo local y lo global, entre significados y prácticas sociales dominantes y subordinadas, buscando su rearticulación en el interés de una mayor libertad y justicia social. Nuestros

hogares pedagógicos, nuestros <toldos>, han de convertirse en espacios culturales donde los estudiantes sean capaces de formar redes de negociaciones intracomunales entrelazadas, espacios que se orientan hacia la construcción de relaciones íntimas y de patrones comunales coarticulados en las aulas y en las comunidades circundantes, y que se toman en serio el proyecto de la liberación humana y de la justicia social” (McLaren, 1997: 44) (marka bereziak egilearena dira)

Teknologia multimediak erabiliz produktu eginak jaso arren, teknologia horien erabilera erreprodukzioarako baino produkzioarako tresnatzat hartu behar da. Gure ikasgeletako ordenadorearen pantailak arbela berriak izan behar dira, non multimedien kode propioak erabiliz ezagutza berriak sortu eta helarazten diren. Gureak sortuz eta besteenak jasoz, indibidualki zein kolektiboki, ezagutza euskaraz produzitzeko eta komunikatzeko guneak sortu behar ditugu ordenadorea bitartekari dela, ikasle eta irakaslearen arteko elkarkidetzan ezagutza eta ikerkuntza sustatuz. Horrela jokatzek ikasgela-praktika, didaktika, ezagutza eraikitze modua alda ditzake, kultura, askatasuna eta justizia mailak hobetuz.

Hezkuntza-erabaki oro politikoa da, ideologikoa. Beraz, etikoki eta politikoki legitimatu beharra dago, teknologia multimedien erabilera hori hezkuntzaren esparruan. Teknologia multimedia bitartekari teknologiko modura erabiltzerakoan ez garez murgiltzen eremu aseptiko edo neutral batetan, ikusten dugu, ikastetxeetan erabiltzekotan elkarren artean eraginpe dinamiko hertsian dauden hiru partaideak, ikasleria, irakasleria, eta hezkuntza-komunitatea badute zer esanik. Gure ikasleengan tresneria hauek erabiliz eta mintzaira propio erakutsiz gaitasun kritikoa garatzea nahi badugu, informazio hartzaile gisa eta mezu igorle posible modura, irakasleriari dagokionez, maila berean behintzat, oinarrizko prestakuntza eta formakuntza eskatu beharko geniokeela uste dut. Bitartekari hauen erabilera bere egunerokoan uztartu behar ba du, kasu batzutan bitartekari dela, beste batzutan helburu, irakasleak berak erabaki beharko luke erabilera horren nolakoa, noizkoa, zertarakoa, eta zergatia. Beren curriculumaren gestiogile bihurtu behar zaigu, hots, helburu jakin batzuk lortzea xede duen proiektu baten partaide eraginkor. Honek, lehenik eta behin, bere jarduerak finkatzera eta aztertzer daramakio, maila pertsonalean zein ikastetxe mailan.

Gure gizartean teknologia multimedietan murgilduta gaudenez gero, eurekin bizi behar dugu, denok, euskaldunok ere. Teknologia hauen gizarteratzeak ekarri dituen onura eta ahulezien aurrean baditugu teknofiliarrak eta teknofobiarrak -edo Eco-ren apokaliktarrak edo integristak-. Muturretako jarrera hauek albo batera utzita, ikuspuntu eraikitzaile eta eraldatzailea aldarrikatzen dugu teknologia multimedien erabilerari begira. Herrien irabazi soziala eta ekonomikoa informazioaren alorretik etorriko dela, baita kulturala ere. Txikitandik alor honetan

hasitako heziketak guztiz eraginkorra eta beharrezkoa egingo zaie garapen pertsonal, profesional eta kulturalari begira etorkizuna diren belaunaldi berriei. Euskaldunen hezkuntzaren eta prestakuntzaren horren zati handi bat eskolari dagokionez, gure hizkuntza eta patroio kulturaletik abiatu beharra dugu, hizkuntza eta kultura gutxiagotuei globalizazioak sor diezaieken bazterketa sozialari eta kulturalari eutsi nahi badiegu, behintzat.

3. BIBLIOGRAFIA

- ADELL, J. (1997): "Tendencias en educación en la sociedad de las tecnologías de la información", *EDUTEC Revista Educativa de Tecnología Educativa*, 7, <http://www.uib.es/depart/dcweb/revelec7.htm>
- APPLE, M. W. (1990): "El poder del Estado y la política del conocimiento oficial", *Euroliceo, Revista de Humanidades y Ciencias Sociales*, 4, 9-24.
- APARICI, R., GARCÍA-MATILLA, A. (1989): *Lectura de imágenes*, Ediciones de la Torre, Madrid.
- AREA, M., GARCÍA-VALCÁRCEL, A. (2001): "Los materiales didácticos en la era digital. Del texto impreso a los webs inteligentes", in: AREA, M. (Coord.): *Educación en la Sociedad de la Información*, Desclée de Brouwer, Bilbao, 409-441.
- BELL, D. (1991): *El advenimiento de la sociedad post-industrial*, Alianza Editorial, Madrid.
- CASTELLS, M. (1994): "Flujos, redes e identidades: una teoría crítica de la sociedad informacional", in: AA.VV.: *Nuevas perspectivas críticas en educación*, Paidós, Barcelona, 13-53.
- , (1995): *La ciudad informacional*, Alianza Editorial, Madrid.
- , (1997): *La era de la información. Vol. I: La sociedad red*, Alianza Editorial, Madrid.
- , (1998): *La era de la información. Vol. II: La era de la información*, Alianza Editorial, Madrid.
- , (2001): *La Galaxia Internet, Reflexiones sobre Internet, empresa y sociedad*, Areré, Barcelona.
- COMISIÓN EUROPEA (2000): *Europa en movimiento. La sociedad de la Información*, Luxemburgo: Oficina de Publicaciones Oficiales de la Comunidades Europeas. http://europa.eu.int/comm/dg10/publications/brochures/move/infoeduc/infosoltxt_es.htm
- ERABILI.COM (2005): *Berri Berriak: Eleaniztasuna arriskuan teknologia berriekin* (2005-11-11), http://www.erabili.com/zer_berri/berriak/1131622528
- EUSKO JAURLARITZA (1992): *OCD (Oinarrizko Curriculum Diseinua). Derrigorrezko Bigarren Hezkuntza. Etoparako Sarrera. Zehar Lerroak*, Eusko Jaurlaritza, Gasteiz:
- FERRÉS I PRATS, J. (1994): *La publicidad, modelo para la enseñanza*, Akal, Madrid.

- , (1995): *Televisión y educación*, Papeles de Pedagogía, Paidós, Barcelona, Buenos Aires, México.
- GUTIERREZ, A. (1997): *Educación multimedia y nuevas tecnologías*, Ediciones de la Torre, Madrid.
- , (2004): *Alfabetización digital. Algo más que ratones y teclas*, Gedisa, Madrid.
- JUARISTI, P. (2001): *Euskal Herria globalizazioaren aurrean*, Euskaltzaindia, BBK Fundazioa, Bilbo.
- MARÍ SÁEZ, V. M. (1999). *Globalización, nuevas tecnologías y comunicación*, Ediciones de la Torre, Madrid.
- MARINA, J. A. (1999): "El timo de la sociedad de la información" in: *Educación e Internet. Documentos del I Congreso Educación e Internet Educnet'99*, Santillana, Madrid, 1-13.
- McLAREN, P. (1997): *Pedagogía crítica y cultura depredadora*, Paidós, Barcelona.
- MORENO, I. (1996): "Las nuevas tecnologías como nuevos materiales curriculares", *Educación y Medios*, 2, 40-46.
- PEREZ GOMEZ, A. (1997): "Socialización y educación en la época postmoderna", in: GOIKOETXEA PIÉROLA, J.; GARCÍA PEÑA, J. (Coord.): *Ensayos de pedagogía crítica*, Editorial Popular, Madrid, 45-65.
- PEREZ URRAZA, K. (1998): "El ordenador en la enseñanza", *Revista de Psicodidáctica*, 5, 35-49.
- , (2003a): *Zientzia, teknologia eta lanbideen agerpena Euskal Herriko testuliburuetan*, Doktorego tesia, EHU, Bilbo.
- , (2003b): "Ikonoграфия euskarri teknologiko berrietan", *Euskalingua*, 3, 116-121.
- RODRIGUEZ ROJO, M. (2002): "El imperio de la globalización y la educación", in RODRIGUEZ ROJO, M. (Coord.): *Didáctica General. Qué y cómo enseñar en la sociedad de la información*, Biblioteca Nueva, Madrid, 17-54.
- URANGA UNANUE, J. J. (2004): *Etxe-ataritik globalizazioa eta balioak*, Utriusque Vasconiae, Donostia.